

KAKO MED VISOKO RAZVITE: ZA DOHITEVANJE VISOKO RAZVITIH DRŽAV MORA SLOVENIJA V TEMELJU SPREMENITI DOSEDANJI KONCEPT RAZVOJA

Povzetek. *Slovenija, kot tudi druge države pristopnice, morajo čim prej in v temelju spremeniti zasnovo svojega dosedanjega upravljanja družbe in vodenja gospodarstva, če si hočejo v pogojih globalne odprtosti in konkurenčnosti, ki ne spodbuja razvojnega dohitevanja, zagotoviti nadpovprečno uspešen razvoj in s tem prehod v razvitost ter uveljavljanje gospodarstva in družbe znanja, kar je tudi vizija Evropske unije. Gre za spremembo dosedanjih prednostnih prizadevanj za prilagajanje sistemskih, makroekonomskih in tržnih norm notranjemu trgu EU, za načrtno izgrajevanje institucionalnega družbenega razvojnega okolja za pospešeno krepitev in sinergijo delovanja razvojnih potencialov in za zagotovitev razvojne identitete v pogojih nastajanja globalne informacijske družbe. Danes večina pristopnic, vključno s Slovenijo, kaže še bistveno premalo kvalitativnih znakov razvojnega dohitevanja.*

Ključni pojmi: *razvoj, simulacije trajnostnega razvoja, razvojno dohitevanje, gospodarska in družbena prenova, governance, razvojni kazalci*

244

Uvod

V Sloveniji vse več govorimo in pišemo o svojem bodočem razvoju, o razvojnem dohitevanju EU in visoko razvitega sveta, kar je dobro. Nekateri vodilni politiki celo napovedujejo, podobno kot nas je ob obisku pred letom prijazno spodbudil tudi Nobelov nagrajenec J. Stiglitz, da bomo v 15 letih med najbolj razvitimi državami EU. Večletni projekt *Simulacije trajnostnega razvoja*, v katerem proučujemo osnove in vzvode za razvojno dohitevanje v globalnem gospodarstvu, v EU, v Sloveniji ter drugih državah pristopnicah CEB (Centralna Evropa in Baltik), gradi svoje utemeljitve na teorijah o sodobnem razvoju in lastnih spoznanjih ter na bazah znanja vodilnih svetovnih institucij, kot so IMD, WB, OZN, OECD, WEF itd. Po naših ugotovitvah je realnost razvojnega dohitevanja zelo trda in zahtevna; zato le manj kot 15% držav danes razvojno dohiteva bolj razvite oziroma prehiteva podobno razvite, približno ena tretjina držav zadržuje svoj položaj, medtem ko se več kot polovici držav njihov položaj v globalnem gospodarstvu slabša.

* Dr. Lojze Sočan, redni profesor na Fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

Za razvojno dohitevanje so neizogibno potrebna nadpovprečno velika in usklajena razvojna prizadevanja vseh družbenih partnerjev: države, delodajalcev, delojemalcev in civilne družbe. Pri tem se postavlja vprašanje, ali je Slovenija s sedanjim konceptom razvoja sploh sposobna izvesti podoben celovit razvojni prehod, kot sta ga v daljšem obdobju napravili npr. Finska in Irška. Ker pri tem ne gre za golo posnemanje razvojnega vzorca najbolj uspešnih držav, si postavljamo tudi vprašanje, *v kakšnem družbenem razvojnem okolju je tak kvalitativni preobrat pri nas sploh mogoč in tudi, s kakšno vizijo, z udejanjenjem katerih temeljnih strateških ciljev ter s kakšnimi politikami se lahko naša država približa tako optimističnim ciljem.*

Da bi lahko Slovenija, in podobno druge države CEB, razvojno dohitevala visoko razvite družbe EU, bo morala čim prej in *v temelju spremeniti svoje družbeno razvojno okolje in s tem dosednji koncept razvoja. To pomeni, da bo morala čim prej premakniti horizont dosedanjih temeljnih strateških ciljev Slovenije od leta 1992 na 2010 in naprej. Dosedanje strateške cilje določajo predvsem konvergenčni kriteriji Maastrichta, norme notranjega trga EU, pogajalska izhodišča pristopnic, skratka prilagoditev globalnim, sistemskim, makroekonomskim in tržnim normam odprtosti in konkurenčnosti. Zato bo morala Slovenija čim prej uvesti nov koncept upravljanja družbe in vodenja gospodarstva. Od dosedanjega prilagajanja globalnemu okolju pod vodstvom EU, države in strank, se bo morala preusmeriti na izvirno izoblikovanje svojega koncepta razvoja, ki bo temeljil na visoki stopnji konsenza družbenih partnerjev, tako pri oblikovanju vizije in strateških ciljev za prehod v gospodarstvo in družbo znanja, kot tudi pri uvajanju norm in politik za doseganje neprimerno večjih razvojnih prizadevanj vseh družbenih partnerjev za njihovo uresničenje. EU si je v svoji viziji razvoja zadala prehod v gospodarstvo in družbo znanja po letu 2010, kar pomeni, da bi morala tudi naša država vsaj v eni generaciji razviti ustrezne potenciale za udejanjenje te v vizije.*

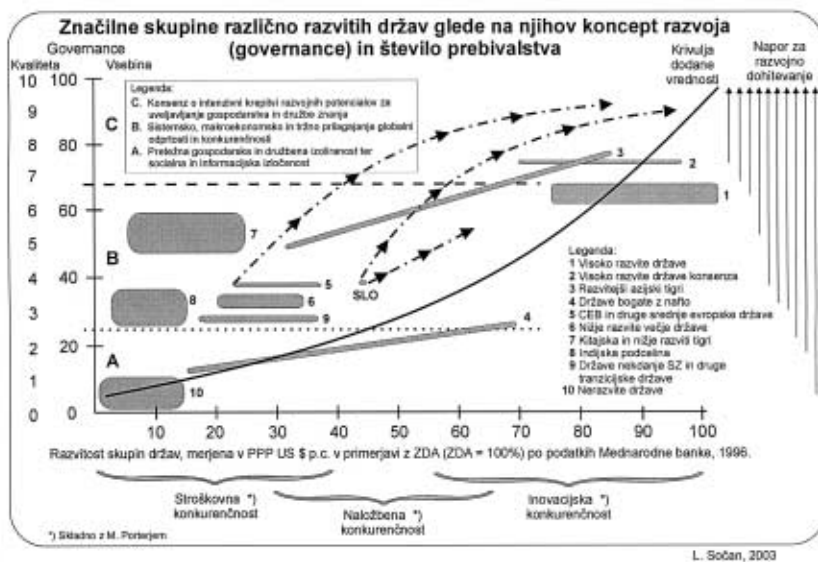
Za tako celovite kvalitativne premike v razvoju potrebuje država in družba predvsem novo institucionalno infrastrukturo, ki bo zagotavljala družbeno okolje za pospešeno krepitev, prenos in uporabo znanja sodobnih tehnologij in inovacij za celovito prenovu gospodarstva in infrastrukture, države in celotne družbe. V naši družbi si moramo vsi, politični menedžment, država, delodajalci, delojemalci, civilna družba in državljani natočiti čistega vina in si odgovoriti na vprašanje, ali smo pripravljeni tako zahtevne cilje sporazumno podpreti, seveda pod pogojem, da bodo uresničeni cilji vsem partnerjem prinesli večjo razvojno konkurenčnost, poslovno in družbeno varnost ter boljše življenjske pogoje. Med temi cilji in nalogami so odločilne naslednje:

- s temeljitimi in trajnimi reformami odpraviti inflacijo in preostale oblike ekscesne porabe ter neprimerno večji delež BDP kot do sedaj preleti v znanje in tehnološki razvoj ter v hitro rastoče število novih, tehnološko zahtevnejših delovnih mest za sedanjih 80.000 študentov (ne glede na to, da jih danes konča samo okrog polovico) in v krepitev zaposljivosti vsega prebivalstva;
- z zmanjšanjem celotne porabe in znižanjem dajatev bistveno izboljšati naložbeno okolje za domače vlagatelje, kot tudi za večkratno povečanje vhodnih in izhodnih neposrednih naložb strateških partnerjev;

- zagotoviti prenos vzvodov gospodarske rasti od dosedanje prevelike porabe prebivalstva, in še posebno države, na razvojno zdrave naložbe in izvoz;
- sprejeti sodobne relevantne teorije o razvojnem dohitevanju, ki temeljijo v prvi vrsti na vzpostavljanju izvirnega družbenega inovacijskega okolja;
- sprejeti in uvajati v življenje temeljne vzvode sodobnega razvoja, ki jih tudi OECD vse bolj vidi v odločanju s konsenzom na osnovi informacijskih tehnologij in inovacijskega okolja, v vključevanju podjetij v globalne poslovne mreže, v razvojno zasnovanih regijah, v spodbujanju podjetništva ipd.;
- pospešeno prenavljati celovito družbeno in gospodarsko piramido, od sodelovanja med univerzo, inštituti in gospodarstvom, celovite tehnološko-inovacijske prenovne celotnega gospodarstva, infrastrukture in države, do pospešenega zmanjševanja prevelikega deleža vse težje zaposljivega ter socialno in informacijsko izločenega prebivalstva Slovenije;
- sprijazniti se z dejstvom, da je bila EU dober učitelj in primeren zgled v dosedanjem prilagajanju globalnim normam, medtem ko bomo morali izvirno inovacijsko okolje in konsenz družbenih partnerjev za krepitev notranje razvojne moči gospodarstva in družbe izgrajevati sami; pri tem nam bodo lahko primeren zgled predvsem družbe konsenza;
- razumeti, da je v prevladujočem globalnem okolju za pospešen prehod od vse bolj preživelega lastninskega kapitalizma v gospodarstvo in družbo znanja neizogibno potreben nov razvojni intervencionizem: od strateškega pozicioniranja države, uveljavljanja novih paradig in vrednot, sodobnih razvojnih vzvodov, do nove strukture politik. Tu gre za odpravljanje preživelih politik, usklajevanje nevtralnih politik z EU ter za pospešeno uveljavljanje proaktivnih razvojnih politik.

Globalno razvojno okolje ne spodbuja dohitevanja

Sedanje globalno razvojno okolje, ki vse bolj temelji na uporabi informacijskih tehnologij v gospodarstvu, upravi in celotni družbi, ni v skladu z razvojnimi možnostmi in interesi večine človeštva, saj ne vključuje samodejnih vzvodov za hitrejši razvoj manj razvitega sveta, torej za razvojno dohitevanje; nasprotno, povečuje informacijske, gospodarske in družbene prepade in ločnice med razvitimi in nerazvitimi ter s tem ogroža skladen globalni razvoj, obenem pa vedno bolj ogroža tudi naravno okolje in številne civilizacije. Zato je razvojno dohitevanje tem težje, čim manj sta razvita gospodarstvo oziroma družba. *"V teh pogojih so nove tehnologije sicer ključna orodja, brez katerih ni moč doseči (ali celo preseči) razvitejših držav, vendar je uspešna realizacija tehnoloških inovacij mogoča le, če jo spremljajo organizacijske in institucionalne inovacije. Še bolj kot v prejšnjih tehnoloških sistemih prihaja v ospredje inovativnost, visokošolska izobraženost ljudi ter tesna prepletenost dejavnikov nacionalnega inovacijskega sistema. Dvig ravni "družbene sposobnosti" torej ostaja ena ključnih determinant za možnost dohitevanja* (Bučar, 2003).

Grafikon 1 prikazuje položaj Slovenije v okviru skupine CEB (srednje evropskih držav in Baltika) pristopnic, in sicer v primerjavi z desetimi značilnimi razvojnimi skupinami držav svetovnega gospodarstva. Vodoravna os prikazuje stopnjo razvitosti, merjeno v BDP (PPP) na prebivalca v ZDA dolarjih (močan dolar), pri čemer je razvitost ZDA 100. Navpična os pa prikazuje vsebino in kakovost upravljanja družbe in vodenje gospodarstva (OECD imenuje to governance), pri čemer lahko ločimo tri temeljne značilnosti: A, B in C. V najtežjem razvojnem položaju so države s skoraj dvema milijardama prebivalstva v skupini A, saj za njih velja pretežna gospodarska in družbena izoliranost od sodobnega sveta. Skupina B vključuje večino preostalih držav, ki zavestno uveljavljajo sodobne tehnološke, ekonomske in družbene norme odprtosti in konkurenčnosti po vzorih in zahtevi visoko razvitih ter gospodarsko, vojaško in politično najmočnejših držav na čelu z ZDA. Skupina C predstavlja zametek gospodarstva in družbe znanja in jo sestavljajo predvsem manjše in visoko razvite srednje in severno evropske države, ki se tudi same pogosto imenujejo družbe konsenza.

Za Slovenijo sta včrtani oceni dveh krivulj razvojnega dohitevanja v obdobju približno ene generacije. Položna, in razvojno manj uspešna, krivulja temelji na nadaljevanju dosedanjega koncepta razvoja naše države, medtem ko bolj strma krivulja razvoja ponazarja temeljito preobrazbo koncepta razvoja z uvajanjem vse več značilnosti upravljanja družbe in vodenja gospodarstva družb iz skupine C. Bistvo takega koncepta razvoja je neprimerno višja raven razvojnega konsenza vseh družbenih partnerjev na vseh področjih strateških in tekočih odločitev. Podobna krivulja temeljite prenove dosedanjega koncepta razvoja je ocenjena tudi za Estonijo. Obe krivulji temeljite spremembe dosedanjega koncepta razvoja sta še najbolj podobni krivulji Irske v zadnjih dveh desetletjih.

Primerjalna analiza sedmih skupin različno razvitih držav

Primerjalna analiza temelji na razvojnih značilnostih naslednjih sedem skupin različno razvitih držav:

- družbe konsenza: visoko razvite srednje in severno evropske države
- države blagostanja: visoko razvite velike države, članice EU
- južno evropske države: države južne Evrope, članice EU
- države CEB (pristopnice): bodoče članice EU
- azijski tigri: razvojno dinamične države daljnega vzhoda Azije
- države v razvoju I: razvitejše države v razvoju
- države v razvoju II: manj razvite države v razvoju.

Z upoštevanjem 56 razvojnih kazalcev potrjuje, da je "razvoj več hitrosti" značilen za sodobni svet, Evropo, pa tudi za EU. To ugotavljamo na osnovi razvojnih dosežkov, ki jih merimo z relativno gospodarsko rastjo (primerjava med podobno razvitimi družbami), kakovostjo življenja in okolja ter identiteto posameznih skupin držav. V vseh pogledih izstopajo družbe konsenza; zaradi visoke razvitosti in zgrajene identitete jim sledijo države blaginje. Za njimi se uvrščajo azijski tigri, predvsem zaradi izredno hitre gospodarske rasti. Sledijo jim južnoevropske države zaradi že dosežene razvitosti. Pristopnice so se bolj ali manj "odlepile" od preostalih dveh skupin držav v razvoju, kar je za obdobje dobrega desetletja lep uspeh.

248

Povzetek ugotovitev primerjalne analize je naslednji:

Dosedanje prilagajanje normam notranjega trga EU in globalnega trga je bilo za države CEB razvojno uspešno; hkrati pa bo njihovo bodoče razvojno dohitevanje razvitejših mogoče le v primeru, če bodo uspele zagotoviti trajno in neprimerno višjo raven konsenza vseh družbenih partnerjev o lastni viziji razvoja, temeljnih strateških ciljih, inovacijskem okolju, pa tudi o bistveno večjih razvojnih prizadevanjih za krepitev svojih razvojnih potencialov. V ta namen bodo morale pospešeno uveljavljati nove vrednote ter proaktivne politike za doseganje teh ciljev. To jim lahko zagotovi nadpovprečno razvojno uspešnost ter jih postopno pripelje v gospodarstvo in družbo znanja v obdobju ene do dveh generacij.

Primerjalni razvojni dosežki za države CEB, in s tem tudi za Slovenijo, (ki so po M. Porterju v razvojni fazi "investicijske konkurenčnosti"), so naslednji:

- V prejšnjem desetletju so te države brez izjeme dosegale *podpovprečno relativno gospodarsko rasti*; *zanje so bili značilni* premajhno varčevanje in premajhne naložbe za ustrezno formiranje kapitala, ob njihovih izredno visokih subvencijskih transferjih države. Zato so ustvarjale premalo delovnih mest. To stanje se v zadnjih letih popravlja, saj omenjena skupina držav postaja glede na obseg tujih naložb in pomoči (iz EU) v deležu svojega BDP vodilna v svetu, postopno pa se povečuje tudi njihovo lastno varčevanje. V kvalitativnem pogledu pa predvsem njihova pro-računska in javna, ponekod pa tudi osebna poraba, še vedno preveč zajedajo dinamično rasti naložb in izvoza.
- Ob pomoči EU so države CEB v zelo kratkem času sprejele njene sistemske, makroekonomske in tržne norme ter s tem predpogoje za sodoben razvoj. To se

kaže tudi v rezultatih, saj so se države CEB po svojih razvojnih dosežkih postopno začele oddaljevati od držav v razvoju, razen od azijskih tigrov. Prav v primerjavi z azijskimi tigri je njihova pomanjkljivost v tem, da v svoji kulturi vladanja še vedno - tudi zaradi vpliva EU - preveč zavračajo vizijo in oblikovanje dolgoročnih strateških ciljev ter še zlasti zanemarjajo konsenz kot temeljni vzvod za krepitev znanja, inovacijskega okolja in drugih potencialov, ki so osnova za nadpovprečno uspešen razvoj.

- *Globalno razvojno okolje prinaša vsem državam CEB pomembno sporočilo: večina visoko razvitih majhnih evropskih držav demokratičnega konsenza ter azijskih tigrov z visoko stopnjo avtokratičnega (vsiljenega) konsenza oblasti je v sodobnem svetu med razvojno najbolj uspešnimi državami. To spoznanje je še zlasti v strateškem pogledu zelo pomembno za prihodnji razvoj Slovenije in drugih držav CEB (Grafikon 2).*

Vir: L. Sočan, FDV, 2002, iz podatkov IMD, WII, UNDP, EBRD, IMF in WEF

Vizija in strateški cilji Slovenije in držav CEB

Vizija Slovenije in držav CEB bo morala upoštevati izredno velike razlike v razvitosti, uspešnosti razvoja ter kulturi vladanja na evropski celini in še toliko bolj v svetu. Čeprav so vse države pristopnice presegle gospodarsko in družbeno izolacijo, v kateri je še veliko držav Balkana in nekdanje Sovjetske zveze, se jih večina še vedno sooča z visoko in celo rastočo stopnjo socialne in informacijske izločenosti prebivalstva, posebno mladine; v tem pogledu so bolj ali manj podobne južnoevropskim članicam EU. Skupina visoko razvitih evropskih držav blaginje prav zaradi prenizke ravni konsenza bolega za preveliko javno in osebno porabo (potrošni-

ška družba) ter premajhnimi naložbami v nova delovna mesta, kar povzroča veliko brezposelnost. Prav visoka raven razvojnega soglasja socialnih partnerjev državam konsenza omogoča, da uvajajo nove razvojne paradigme ter da vzpostavljajo zahtevno proaktivno razvojno okolje, v katerem intenzivno povečujejo svoje znanje, lažje razvijajo, prenašajo in uvajajo informacijsko-komunikacijske tehnologije in druge nove tehnologije, povečujejo število delovnih mest ter s temeljitimi reformami ohranjajo "vitko" in učinkovito državo, podjetja in posameznike. S temi razvojnimi lastnostmi se prav države konsenza najbolj približujejo gospodarstvu in družbi znanja.

Temeljni strateški cilji Slovenije, ki jo proučujemo v okviru skupine CEB, zajemajo naslednja področja:

- Neustrezna institucionalna infrastruktura je največja razvojna rana Slovenije in večine držav CEB. Najmanj to velja za Estonijo in manj za Madžarsko. Pri tem gre za neučinkovito inovacijsko okolje z nepovezanimi gremiji iz ene profesije (politiki, znanost, poslovneži, delo...), neustrezen prenos znanj in tehnologije, za regije, ki niso razvojno zasnovane, ter za neučinkovito državno upravo in javne službe. Ti pogoji kot tudi podatki, da ima Slovenija četrto milijona aktivnih prebivalcev zgolj s končano osnovnošolsko ali še nižjo izobrazbo, četrto milijona državljanov, ki živijo pod pragom revščine in v socialni ter informacijski izločenosti, ter nad četrto milijona starejših, a še delovno sposobnih prebivalcev, ki se praktično ne vključujejo v doprinos sodobnemu razvoju, zelo otežujejo uspešen vstop Slovenije in večine držav CEB v gospodarstvo in družbo znanja.

- Te države morajo bistveno povečati delež sedanjih vlaganj v vse vrste znanja (izobraževanje, usposabljanje, raziskave in razvoj) ter v razvoj informacijskih tehnologij in ta vlaganja dvigniti od sedanjih 10 do 15 % BDP (Slovenija dosega 13 %) na vsaj 20 % BDP, kar je spodnja meja visoko razvitih držav.

- Pospešeno morajo razvijati svojo infrastrukturo, tako da bodo skušale pritegniti bistveno več tujega kapitala v izgradnjo materialne infrastrukture ter revitalizacijo okolja in podjetij, s svojim kapitalom pa morajo še zlasti krepiti znanje, inovacijsko okolje, razvoj in prenos tehnologije za prenovu podjetij in infrastrukture, prenos kapitala ter socialno kohezijo.

- Na tehnološko-inovacijsko revitalizacijo podjetij čaka še vedno več kot polovica gospodarskih potencialov držav pristopnic. Tudi Slovenija mora to razmerje hitreje približevati razvitemu svetu, če hoče zviševati dodano vrednost na zaposlenega in dosežati nadpovprečno gospodarsko rast ter razvojno konkurenčnost. Razmerje med zdravimi podjetji po globalnih kriterijih, podjetji s finančnimi, tehnološkimi, menedžerskimi, kadrovske, proizvodnimi, tržnimi ali drugimi razvojnimi problemi ter "klinično mrtvimi" podjetji je v visoko razvitih državah Evrope približno 80 % : 15 % : 5 %, v Sloveniji pa 40 % : 40 % : 20 %; nekoliko bolje je na Madžarskem, v večini držav pristopnic pa je še slabše.

- V velikem zaostanku za azijskimi tigri dosežajo države CEB podobno stopnjo varčevanja kot visoko razvite družbe konsenza. To je za doseženo razvitost držav CEB bistveno premalo, da bi omogočilo pospešeno krepitev njihovega znanja in razvojnih potencialov. Obenem pa morajo te države z večjim lastnim varčevanjem, s selektivnim vključevanjem neposrednih tujih naložb in s pomočjo EU ustvarjati

več novih, tehnološko vedno bolj zahtevnih delovnih mest z vse višjo dodano vrednostjo.

V tem pogledu ima Slovenija dve osnovni razvojni izbiri:

– Prva je v svojem bistvu nadaljevanje dosedanjega koncepta razvoja; pomeni kratkoročno (do okrog 5 let) milejšo izbiro razvoja, ki bo dajal prednost socialnemu miru pred doslednimi razvojnimi prizadevanji; na dolgi rok pa je ta možnost razvojno neuspešna, saj onemogoča razvojno dohitevanje EU oziroma lahko celo vodi v razvojno zaostajanje naše države; posledica bi bila tudi neustrezno povečevanje življenjske ravni prebivalstva. Ta možnost bi pomenila nadaljevanje zelo počasnega stroškovnega saniranja gospodarstva, javnega sektorja in družbenih institucij, neučinkovite reforme bi ohranjale močne vzroke inflacije, varčevanje bi ostalo na ravni zadnjega pol desetletja, novih delovnih mest bi bilo še naprej zelo malo, eventualni večji pritok tujih naložb bi močno spreminjal lastništvo v prid tujcev, več kot polovica konkurenčno neprilagojenih gospodarskih potencialov v industriji in javnem sektorju bi bila v vse večjih razvojnih težavah, kar bi povečevalo brezposelnost in celo rast socialnih transferjev in s tem nenehne pritiske na javne finance ter na stabilnost gospodarstva in celotne družbe. Največja kazen takega koncepta razvoja bi bil odliv najboljših kadrov (beg možganov) v razvojno sposobnejše države in razviti svet.

– Druga, usaj srednjeročno veliko težja razvojna izbira za gospodarstvo, prebivalstvo in tudi za državo ter njeno politično vodstvo pa pomeni temeljni prelom z dosedanjim konceptom razvoja in Sloveniji zagotavlja nadpovprečno gospodarsko rast, povečevanje socialne kohezije, razvojno dohitevanje EU, trajnostni razvoj ter dolgoročno uspešno povečevanje življenjske ravni. Temelji lahko le na strogih reformah, s katerimi je treba iz javne in osebne porabe preliti v razvoj in nova delovna mesta letno od 6 do 8 % BDP, na precejšnjem povečanju lastnega varčevanja, odločilnem povečanju vhodnih in izhodnih neposrednih tujih naložb, kar ob intenzivnem povečanju vlaganj v znanje in razvoj omogoča intenzivno ustvarjanje tehnološko zahtevnejših delovnih mest, pospešeno sanacijo, prestrukturiranje ali opustitev neobetavnih programov večine nezdravih podjetij ter s tem povečevanje dodane vrednosti na zaposlenega in gospodarsko rast nad 6 % letno; s tem bi se postopno zmanjševali subvencijski in socialni transferji države. Tako razvojno okolje bi motiviralo pritok znanja in tehnologij iz diaspore (primeri Irske, Kitajske ali Koreje) in iz tujine nasploh. Tak razvojni pristop zagotavlja, da se bodo najpomembnejši vzvodi gospodarske rasti z dosedanjega vodilnega vpliva domače (še posebno javne) porabe prenesli na naložbe in izvoz. Take razvojne usmeritve ni mogoče doseči brez celovitega inovativnega družbenega okolja ter jasnega interesa ter trdnega in trajnega razvojnega sporazuma in sodelovanja med vsemi družbenimi partnerji naše države.

Pri tem razvojna sposobnost vlade in parlamenta (governmental capability) ni le njuna sposobnost načrtovati razvoj in strateške cilje dlje od neposrednih in srednjeročnih nalog; to sposobnost najlepše potrjujejo razvojno najuspešnejše države. Za Slovenijo to pomeni predvsem oblikovanje ključnih strateških ciljev, ki bodo omogočili prehod v razvitost, v gospodarstvo in družbo znanja, ter politik, ki

bodo podpirale te procese, pa tudi ozaveščanje in usposobitev vseh družbenih partnerjev za ta prizadevanja. Bistveno je izvajanje s konsenzom določenih prednostnih nalog oziroma to, da država "stoji za sprejetimi prednostnimi razvojnimi nalogami" ne glede na politično strukturo vlade in parlamenta. Lep primer nam ponuja npr. finski "Svet za znanstveno in tehnološko politiko", ki ga vodi predsednik vlade, njegovi člani so vseskozi trije ključni razvojno odgovorni ministri (za šolstvo in tehnološki razvoj, za gospodarstvo, za finance) in dodatno še trije ali štirje drugi ministri ter ključni predstavniki institucionalne infrastrukture, še posebno univerze in inštitutov, druge stroke, gospodarstva in dela. *Vsi skupaj poosebljajo vizijo, politično voljo, politično moč, znanje ter finančno in poslovno realnost. V bistvu gre za kulturo vladanja, s katero niso le realno določene razvojne prednosti države za daljše obdobje, ampak je zagotovljena tudi trajna finančna podpora prednostnim nalogam države in gospodarstva. Taka drža političnega menedžmenta je Finsko v dobrem desetletju pripeljala na prvo mesto v svetu po tehnološki sposobnosti.*

Spremeniti dosedanji razvojni koncept Slovenije - njen governance

*Zgoraj navedeni razlogi so zadostni za utemeljitev vsebinske spremembe dose-
danjega upravljanja družbe in vodenja gospodarstva v Sloveniji in državah CEB:
brez bistveno večjega konsenza te države ne bodo zmogle niti konceptualnih spre-
memb v razvoju niti ustrežnejših, to je bistveno večjih razvojnih prizadevanj za
višjo gospodarsko rast v daljšem obdobju, niti okrepiti svoje identitete. Teh priza-
devanj ne bo mogoče uresničiti z letnimi proračuni ne s koalicijskimi pogodbami
v okviru vladnih mandatov in ne samo s srednjeročnimi strategijami; ozavešče-
nost in razvojni interes vseh socialnih partnerjev šele ustvarjata trdno osnovo za
zahtevne konceptualne spremembe v inovativno družbo, za temeljito tehnološko-
inovacijsko prenovu gospodarstva, boleče reforme za zmanjšanje subvencijskih
transferjev in bistveno večja razvojna prizadevanja, ki pa na dolgi rok državi in
vsem socialnim partnerjem prinašajo večje razvojne koristi. Pri tem bosta odločil-
no vlogo odigrala etični zgled ter strokovna raven političnega menedžmenta.*

Mednarodne primerjave razvojnih kazalcev na različnih ravneh agregacije opozarjajo, da morajo tako Slovenija kot države CEB za prehod v razvitost, in s tem v gospodarstvo in družbo znanja, čim prej razviti novo vsebino, kulturo in kvalite-
to upravljanja družbe in vodenja gospodarstva (governance). V tej luči ocenjujem temeljne vzode razvojnega intervencionizma (vladanja) Slovenije (podobno velja za CEB) z najbolj uspešnimi državami v globalnem razvoju - z družbami konsenza. Rezultati so podani v Tabeli 1.

Zaostanek Slovenije za družbami konsenza po posameznih področjih ukrepanja

področje:	vsebina:	ocena zaostanka: razmerje SI:DK
uvajanje novih razvojnih paradig in vrednot	konsenz, socialna kobežija, izvorno inovacijsko razvojno okolje, razvojna konkurenčnost, preglednost, zaposljivost celotnega prebivalstva, znanje kot osnova razvoja,...	veliko
upoštevanje sodobnih razvojnih vzvodov globalnega gospodarstva	razvojna sposobnost političnega menedžmenta (governmental capability), vključitev podjetij v globalne poslovne mreže, razvojno zasnovane regije, vloga podjetništva,...	veliko
opuščenje preživelih razvojnih politik	dopuščenje previsoke stopnje sive ekonomije, previsokega deleža slabo upravljane državne lastnine, kolčinskih trgovinskih omejevanj in kmetijskih subvencij, subvencijskih transferjev za pokrivanje izgub neobetavnih programov,...	veliko
ohranjanje nevtralnih politik	usklajenost z EU pri ohranjanju nevtralnih politik sistemskih, makroekonomskih in tržnih norm ter reform za stabilizacijo, odpiranje in konkurenčnost gospodarstva in države	zmerno
pospešeno uveljavljanje izvirnih proaktivnih politik	ustvarjanje zdravih pogojev za krepitev znanja, tehnološki razvoj, inovativno okolje, konsenz, sinergija delovanja institucionalne infrastrukture, sinergija podjetniških, infrastrukturnih in državnih prizadevanj za strukturno preново podjetij, spodbudno okolje za naložbe, stalne reforme in davčne politike za zagotavljanje "vitke" države, podjetij in posameznikov	zelo veliko

L. Sočan, FDV, 2003

Zmanjševanje zaostankov Slovenije do razvojno najuspešnejših držav v EU in svetu na področju gornjih temeljnih vzvodov in politik (intervencionizma) sinergijsko in samodejno povečuje inovativnost, zdravo naložbeno okolje, pospešeno ustvarjanje tehnološko zahtevnejših delovnih mest, razvojno sposobnost in varnost države, zaposljivost prebivalstva, konkurenčnost, gospodarsko rast in življenjski standard ter zmanjšuje subvencijske transferje in krepi finančno stabilnost države. Pri vseh državah, za katere je bil do zdaj značilen nadpovprečno uspešen razvoj, sta imela vlada in parlament vodilno strateško vlogo in največ zaslug za pregleden in kvalitativno zasnovan proces razvojne preobrazbe. Hkrati pa sta tudi najbolj odgovorna za razvojni neuspeh več kot polovice držav in narodov.

Potrditev hipotez

Dosedanje mednarodne primerjalne analize projekta potrjujejo vse tri postavljene hipoteze: Prvič, globalna ureditev odprtosti in konkurenčnosti je sicer obvezen predpogoj za sodoben razvoj, vendar pa je šele visoka raven konsenza (demokratskega ali avtokratskega) socialnih partnerjev zadostna in odločilna osnova za kvalitativne razvojne spremembe in tehnološke preboje, nadpovprečno razvojno uspešnost in s tem za razvojno dohitevanje oziroma prehitevanje. Drugič, Sloveniji in drugim državam CEB lahko kot razvojni zgled kar najbolje služijo visoko razvite, demokratične majhne evropske države konsenza, članice in nečlanice EU, tako po kulturi vladanja kot po kulturi sodelovanja med družbenimi partnerji. In tretjič, nadaljnji uspešen razvoj evropskih držav konsenza ter postopno uveljavljanje podobne vizije, strateških ciljev in proaktivnega razvojnega okolja tudi v državah

pristopnicah, pa tudi v drugih članicah EU (npr. nedavna pobuda nemških sindikatov in vlade, da je za dolgoročen razvoj te velike države bolj utemeljeno skupno reševanje razvojnih problemov kot pa dosedanje pogosto uničujoče stavke), lahko pomembno prispeva k nadpovprečno uspešnemu upravljanju družbe in vodenju gospodarstva (governance) v EU. Zato lahko pričakujemo, da bo na governance v Evropski uniji v prihodnje vse manj vplival dosedanj, pogosto napet odnos med velikimi in majhnimi državami in vse bolj odnos med nadpovprečno razvojno uspešnimi in razvojno neuspešnimi državami članicami. *V tem pogledu si majhne države pristopnice z uveljavljanjem novih paradig in vrednot ter proaktivnih politik v svojem potencialnem nadpovprečno uspešnem razvoju na temelju konsenza socialnih partnerjev lahko - v primerjavi s svojo gospodarsko močjo - pridobijo večji razvojni vpliv na governance v Evropski uniji.*

Pogled v prihodnost

Čeprav so ocene grobe, opozarjajo na nova obzorja v razvoju bodočih članic EU v prihodnjem desetletju. Z zadrževanjem sedanjega koncepta razvoja na prvem mestu ne bo več Slovenija, in nato bolj ali manj daleč zadaj druge države; na osnovi kazalcev mednarodnih institucij, ki jih imamo na voljo, sklepamo, da bo vodstvo prevzela Estonija kot konceptualno moderna država z učinkovitim inovacijskim razvojnim okoljem, ki bo najbližje gospodarstvu in družbi znanja. Verjetno ji bo sledila Madžarska s hitrim ter tehnološko in inovacijsko zasnovanim prestrukturiranjem večine svojega gospodarstva, ki se vse bolj integrira v globalno razvojno okolje. Sledile bodo Češka, Slovaška in Slovenija z razmeroma brezkrvnim razvojnim, naložbenim in inovacijskim okoljem (Slovenija za enkrat celo brez resnejših strateških tujih neposrednih naložb) zastarelega lastninskega kapitalizma. Precej bo zaostajala Poljska, pred katero so zahtevni strukturni in razvojni problemi.

Brez korenitih sprememb koncepta razvoja bo konec slovenskega kitenja z najvišjo razvitostjo, ki je v veliki meri izhajala še iz prejšnje države in je temeljila na zadostni odprtosti, izvozni usmerjenosti in razumevanju sodobnih tehnologij ter dobrim obvladovanjem trgov sedanje EU. *Kaj narediti, da bi prekinili dosedanje usmeritev: Slovenija mora čim prej odpraviti neinovativno razvojno in nestimulativno naložbeno okolje, ki je posledica prevelike proračunske, javne in deloma osebne porabe in ki ni sposobno ustvarjati zadostnega števila tehnološko zahtevnejših delovnih mest ter hitro revitalizirati večine gospodarskih potencialov naše države. Enako hitro mora odpraviti delitveno in plačno histerijo v javnem sektorju in ponekod v menedžmentu, zmanjšati regionalne razlike in pospešeno odpravljati socialno in informacijsko izločenost prevelikega deleža prebivalstva. In kar je odločilno, vlada in parlament morata takoj prekiniti desetletno omalovaževanje dolgoročnega strateškega načrtovanja razvoja države ter spodbujati odločanje s konsenzom družbenih partnerjev, od nastajanja strateških ciljev, do oblikovanja vzvodov in politik za njihovo udejanjanje. In končno: voz bo mogoče prestaviti v višjo hitrost s preglednim delom in poslovanjem v javnem sektorju in gospodarstvu na vseh ravneh in z jasnimi načrti, za kaj se je vredno vsem družbenim partner-*

jem bistveno bolj prizadevati. To bo tudi trdna osnova za njihovo razvojno soglasje.

LITERATURA

- Bangemann, Martin et al. (1993): Europe and the Global Information Society. Recommendations to the European Council. [<http://europa.eu.int/ISPO/info-soc/backg/bangeman.html>], 29. 4. 2003.
- Bešter, Janez (2002): Analiza konkurenčnosti po dejavnostih glede na slovensko povprečje in v primerjavi z državami EU: predelovalne dejavnosti. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- Bučar, Maja (2003): Simulacije trajnostnega razvoja, Poročilo 2, Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
- CoR (2002): Poročilo seje Rimskega kluba. Hamburg: Club of Rome.
- EBRD (2002): Transition Report 2002, London: EBRD.
- ERT (2001): Actions for Competitiveness through the Knowledge Economy in Europe. Bruselj: European Round Table of Industrials.
- EU (2001): A Sustainable Europe For A Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development. Bruselj: Commission of the European Communities, [http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2001/com2001_0264en01.pdf], 29. 4. 2003
- OECD (2001): Governance in the 21st Century. Pariz: OECD.
- OECD (2001a): Understanding the Digital Divide, Pariz: OECD.
- Rus, Veljko (2001): Podjetizacija in socializacija države. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Sočan, Lojze et al. (2002): Simulacije trajnostnega razvoja. Zasnove razvoja, položaj Slovenije in pridruženih članic. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Sočan, Lojze et al. (2003): Simulacije trajnostnega razvoja. Družbeno okolje za razvojno dohitevanje Slovenije in pristopnih držav. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Stiglitz, Joseph E. (1997): The Role of Government in Economic Development. M. Bruno, B. Pleskovic (eds.): Annual World Bank Conference on Development Economics. Washington: World Bank.
- Thurow, Lester (1997): The Future of Capitalism: How Today's Economic Forces Shape Tomorrow's World. London: Nicholas Brealey.
- World Bank (2002): World Development Indicators, cd-rom, Washington: World Bank.